

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ TIP FAKÜLTESİ HALK SAĞLIĞI ANABİLİM DALI TOPLUM İÇİN BİLGİLENDİRME DİZİSİ (2024/2025-13)

3-9 KASIM DOKU, ORGAN NAKLİ ve BAĞIŞ HAFTASI (2024)

Doku ve organ nakli nedir?

Doku ve organ nakli, bir donörden (verici) alınan sağlıklı doku ve organların bir alıcıya nakledilmesi işlemine verilen isimdir. Nakil işlemi çoğunlukla donör öldükten sonra gerçekleşir, ancak bazı nakiller donör hayattayken de yapılabilmektedir.¹

İnsan hücrelerinin, dokularının veya organlarının nakli birçok hayatı kurtarmakta ve karşılaştırılabilir etkinlikte alternatiflerin bulunmadığı durumlarda temel işlevleri geri kazandırmaktadır.²

Transplantasyon alanında son 50 yılda dünya çapında önemli adımlar atılmıştır. Bununla birlikte, uygun transplantasyona erişim ve insan hücre, doku ve organlarının bağış ve transplantasyonunun güvenlik, kalite ve etkinlik düzeylerinde ülkeler arasında büyük farklılıklar vardır.²

Hangi doku ve organların nakli yapılabilmektedir?

Nakli yapılabilen organlar arasında böbrekler, karaciğer, pankreas, kalp, bağırsaklar ve akciğerler bulunmaktadır.²

Nakli yapılabilen dokular ise kan, damarlar, deri, kemik, kornea, cilt ve kalp kapakçıkları olarak belirtilmektedir. Kıkırdak, tendon ve bağlar da alıcılardaki hasarlı dokuları onarmak için kullanılabilir. Bunun yanı sıra kök hücre nakli de yapılabilmektedir.²

Dünyada ve Türkiye 'de durum nedir?

Dünyada 2022 yılı verilerine göre tahmini olarak 157.494 nakil yapılmıştır. En sık yapılan nakiller sırasıyla böbrek, karaciğer ve kalp nakli olmuştur.³

Türkiye'de organ ve kornea nakli sayılarında kaydedilen artış, umut verici bir tablo çizmektedir. 2002 yılından 2023 Kasım ayına kadar Türkiye'de gerçekleştirilen toplam organ nakli sayısı 74 bin 704 olmuştur. Bu nakillerin; 52 bin 258'ini böbrek, 20 bin 671'ini karaciğer, bin 210'unu kalp, 320'sini akciğer, 198'ini pankreas ve 47'sini ince bağırsak nakilleri oluşturmaktadır. 2010 yılından 2023 Kasım'a kadar kornea nakilleri ise 37 bin 666 vakaya ulaşmıştır. Bu sayılar, organ nakli bekleyen binlerce hastaya yeni bir hayat şansı sunulduğunu göstermektedir.⁴

¹[İnternet] <https://www.afro.who.int/health-topics/organ-donation-and-transplantation> Erişim:21.10.2024

²[İnternet] https://www.who.int/health-topics/transplantation#tab=tab_1 Erişim:21.10.2024

³[İnternet] <https://www.statista.com/statistics/398645/global-estimation-of-organ-transplantations/> Erişim:21.10.2024

⁴[İnternet] <https://www.saglik.gov.tr/TR-100600/turkiyede-organ-bagisi-bilinci-ve-nakil-sayilari-umudu-artiyor.html> Erişim:21.10.2024

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ TIP FAKÜLTESİ HALK SAĞLIĞI ANABİLİM DALI TOPLUM İÇİN BİLGİLENDİRME DİZİSİ (2024/2025-13)

Doku ve organ nakline mevzuatta nasıl yer verilmektedir?

Türkiye’de 29 Mayıs 1979’da kabul edilen 2238 sayılı “Organ ve Doku Alınması, Saklanması, Aşılması ve Nakli Hakkında Kanun” a göre;⁵

On sekiz yaşından büyük ve akli dengesi yerinde olan herkes organlarının tamamını veya bir bölümünü bağışlayabilir.

Kişiden organ ve doku alınabilmesi için vericinin en az iki tanık huzurunda açık, bilinçli ve tesirden uzak olarak önceden verilmiş yazılı ve imzalı veya en az iki tanık önünde sözlü olarak beyan edip imzaladığı tutanağın bir hekim tarafından onaylanması zorunludur.

Canlıdan organ nakli; alıcının en az iki yıldan beri evli olduğu eşi ile dördüncü dereceye kadar (dördüncü derece dahil) kan ve kayın hısımlarından yapılabilir. Organ nakli gereken hastalığın evlilikten sonra teşhis edildiği durumlarda eşlerin en az iki yıllık evli olması şartı aranmaz.

Vericinin yaşamını mutlak surette sona erdirecek veya tehlikeye sokacak olan organ ve dokuların alınması, yasaktır.

Bir kimse sağlığında vücudunun tamamını veya organ ve dokularını, tedavi, teşhis ve bilimsel amaçlar için bıraktığını resmi veya yazılı bir vasiyetle belirtmemiş veya bu konudaki isteğini iki tanık huzurunda açıklamamış ise sırasıyla ölüm anında yanında bulunan eşi, reşit çocukları, ana veya babası veya kardeşlerinden birisinin; bunlar yoksa yanında bulunan herhangi bir yakınının muvafakatiyle ölüden organ veya doku alınabilir. Aksine bir vasiyet ibraz edilmediyse veya yoksa, kornea gibi ceset üzerinde bir değişiklik yapmayan dokular alınabilir. Ölü, sağlığında kendisinden ölümünden sonra organ veya doku alınmasına karşı olduğunu belirtmişse organ ve doku alınmaz.⁵

İstanbul Deklarasyonu nedir?

İstanbul Deklarasyonu Yasal ve etik olmayan organ ticaretini önlemek amacıyla, Organ Nakli Derneği ve Uluslararası Nefroloji Derneği tarafından 2008 yılında İstanbul’da düzenlenen zirve toplantısında üzerinde görüş birliğine varılan antlaşmadır.

Organ kaçakçılığı, nakil turizmi ve nakil tüccarlığı ile mücadele etmek ve dünya çapında etkili ve etik nakil uygulamalarının benimsenmesini teşvik etmek temel amaçlar arasında yer almaktadır.⁶

Doku ve organ nakli neden önemlidir?

Türkiye’de 2018-2022 yılları arasında organ nakli bekleme listesindeyken ölen hasta sayısı organ türüne göre şu şekildedir: Böbrek nakli bekleme sırasında hayatını kaybeden hasta sayısı 1890; karaciğer için bu sayı 670 ve kalp için 336’dır.⁷

⁵ [İnternet] <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2238.pdf> Erişim:21.10.2024

⁶ [İnternet] https://www.declarationofistanbul.org/images/documents/doi_2018_Turkish.pdf Erişim:24.10.2024

⁷ [İnternet] <https://www.statista.com/statistics/940372/turkey-patient-deaths-whilst-on-organ-transplant-waiting-list/> Erişim:24.10.2024

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ TIP FAKÜLTESİ HALK SAĞLIĞI ANABİLİM DALI TOPLUM İÇİN BİLGİLENDİRME DİZİSİ (2024/2025-13)

Yapılan nakiller sayesinde dünya çapında yüzbinlerce hastanın yaşam süresi uzamış ve yaşam kalitesi iyileşmiştir. Ulaşılan pek çok önemli bilimsel ve klinik gelişmenin yanı sıra organ vericilerinin ve onların ailelerinin göstermiş olduğu sayısız fedakarlık, organ naklini yalnızca hayat kurtaran bir tedavi haline getirmekle kalmamış, aynı zamanda insan dayanışmanın da sembolü haline getirmiştir. Bu nedenlerle organ nakli hayati önem taşımaktadır.⁶

Organ bağıışı nereye yapılır?

Organ nakli yapan merkezlerde, hastanelerde, organ nakli ile ilgilenen vakıf, dernek vb kuruluşlarda organ bağıışı işlemi yapılabilir.

Organ Bağıışında, organ bağıışı kartını iki tanık huzurunda doldurup imzalamak yeterlidir. Sonrasında yaşanabilecek sıkıntılar göz önünde bulundurularak aileler de konu ile ilgili bilgilendirilmelidir.⁸

Türkiye’de her yıl 3-9 Kasım tarihleri arasında Doku, Organ Nakli ve Bağıış Haftası etkinlikleri kapsamında doku ve organ naklini teşvik eden çalışmalar yapılmaktadır.

Her birimiz günün birinde kendimiz veya sevdiklerimiz için nakil desteğine ihtiyaç duyabiliriz!

**Unutmayalım ki;
Her bağıış yeni bir hayattır.**

⁸ [İnternet] <https://organnakli.hacettepe.edu.tr/bagis.shtml> Erişim:24.10.2024

Bu doküman, Dr. Ümmügülsüm Yüce Erişik tarafından, Prof. Dr. Hakan Altıntaş danışmanlığında 28.10.2024 tarihinde hazırlanmıştır. Bilgilendirme notunun aşağıda belirtilen şekilde kaynak gösterilmek şartıyla yazılı, elektronik, vb ortamlarda kullanılması önerilmektedir: Yüce Erişik Ü. , Altıntaş H. 3-9 Kasım Doku, Organ Nakli ve Bağıış Haftası Bilgilendirme Notu-HÜTF Halk Sağlığı AD Toplum İçin Bilgilendirme Serisi 2024/2025-13-[İnternet] <http://www.halksagligi.hacettepe.edu.tr/>. Erişim:28.10.2024.